

Προτεινόμενα Θέματα

Αρχαία Ελληνικά – Γ' Λυκείου

Μάιος 2023

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1ο απόσπασμα:

Αριστοτέλους, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 6.4-8, 1106a26-b7

Ἐν παντὶ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς [...]. Λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἔστιν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν, πρὸς ἡμᾶς δὲ ὁ μῆτε πλεονάζει μῆτε ἐλλείπει · τοῦτο δ' οὐχ ἔν, οὐδὲ ταῦτὸν πᾶσιν. Οἷον εἰ τὰ δέκα πολλὰ τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσφ γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται · τοῦτο δὲ μέσον ἔστι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. Τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτῃς ἕξ μνας προστάξει · ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. Ὅμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἐλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς.

2ο απόσπασμα:

Αριστοτέλους, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 6.10-13·16, 1106b18-28· 1106b36-1107a6

Οἷον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρηῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλωσ ἢ σθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ ἀμφοτέρωθεν οὐκ εὖ· τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ ἕνεκα καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἔστι τῆς ἀρετῆς. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἐλλειψις καὶ τὸ μέσον. Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἔστιν, ἐν οἷς ἢ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἢ ἐλλειψις, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς. Μεσότης τις ἄρα ἔστιν ἢ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε οὕσα τοῦ μέσου. [...]

Ἔστιν ἄρα ἢ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὕσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν. Μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ κατ' ἐλλειψιν· καὶ ἔτι τῷ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἐν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὐρίσκειν καὶ αἰρεῖσθαι.

A1. α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σ' αυτήν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και **να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας** γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3).

1. Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί ένα παράδειγμα από το πεδίο των επιστημών για τον ορισμό του υποκειμενικού μέσου.
2. Στα πάθη και στις πράξεις λάθος θεωρείται και η ἐλλειψη.
3. Η ηθική αρετή δεν σχετίζεται με τη διανοητική αρετή.

Μονάδες 6

β. Να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. «...**τοῦτο** δὲ μέσον ἔστι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν...»: Σε ποια λέξη/ φράση του κειμένου (1^ο απόσπασμα) αναφέρεται ο υπογραμμισμένος ὀρος;

2. «...ὄπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς ...»: Σε ποια λέξη/ φράση του κειμένου (2^ο απόσπασμα) αναφέρεται ο υπογραμμισμένος όρος;

Μονάδες 4

B1. Με βάση τα αρχαία αποσπάσματα, να παρουσιάσετε τα είδη της μεσότητας κατά τον Αριστοτέλη (Μονάδες 5). Ποιο από αυτά αναφέρεται στην ηθική αρετή (Μονάδες 5);

Μονάδες 10

B2. Να συνδέσετε καθεμία από τις φράσεις της κάθε γραμμής της στήλης Α με μία φράση από την αντίστοιχη γραμμή της στήλης Β, ώστε να ολοκληρώνεται ορθά το νόημά της.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Όταν ο Αριστοτέλης έφτασε στην Ακαδημία, ο Πλάτωνας έλειπε	α. στο πρώτο ταξίδι του στη Σικελία
	β. στο δεύτερο ταξίδι του στη Σικελία
	γ. στο τρίτο ταξίδι του στη Σικελία
2. Όταν ο Αριστοτέλης ξεκίνησε να σπουδάζει στην Ακαδημία, τη διεύθυνση της σχολής την είχε αναλάβει	α. ο Ξενοκράτης
	β. ο Εύδοξος από την Κνίδο
	γ. ο Θεόφραστος
3. Όταν ο Αριστοτέλης επέστρεψε στην Αθήνα από τη Μακεδονία, τη διεύθυνση της Ακαδημίας είχε αναλάβει	α. ο Ξενοκράτης
	β. ο Εύδοξος από την Κνίδο
	γ. ο Θεόφραστος
4. Για τελευταία φορά ο Αριστοτέλης δίδαξε	α. στην Ακαδημία
	β. στο Λύκειο
	γ. στον Περίπατο
5. «ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων»: άποψη που διατυπώθηκε από	α. τον Αριστοτέλη
	β. τον Δημόκριτο
	γ. τον Ηράκλειτο

Μονάδες 10

B3.α. Να επιλέξετε για καθεμία αρχαιοελληνική λέξη της στήλης Α την **ετυμολογικά συγγενή** της νεοελληνική λέξη της στήλης Β από την αντίστοιχη γραμμή

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἕξ	α. ἕξις β. ἐξάδα
2. ἀριθμητικήν	α. ἀρρυθμία β. ἀρετή
3. ἀλείπτης	α. λίπος β. ἀδιάλειπτος
4. ἐπιστήμων	α. ἐπιστάτης β. ἐπισταμένως
5. ἡσθῆναι	α. ευαίσθητος β. ηδύποτο
6. προαιρετική	α. καθάρηση β. ἔπαρση

Μονάδες 6

B3.β. Για καθεμία από τις δύο παρακάτω λέξεις να γράψετε μία περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά, όπου η ίδια λέξη **στο ίδιο μέρος του λόγου** σε οποιαδήποτε μορφή της

(πτώση, αριθμό) χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία από αυτήν που έχει στο αρχαίο κείμενο: «**τῶν γυμνασίων**», «**λόγῳ**»

Μονάδες 4

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από ένα ποίημα του λυρικού ποιητή Αρχίλοχου, ο οποίος σε έναν εσωτερικό μονόλογο απευθύνεται στην ψυχή του.

Καρδιά, καρδιά μου, που σε ταράζουν αγιάτρευτες
συμφορές, μάζεψε τις δυνάμεις σου κι αντιμετώπισε
τον εχθρό προτάσσοντας τα στήθη σου. Με
σταθερότητα δέξου τον αγώνα με τον εχθρό σώμα
με σώμα. Αν νικήσεις μη δείξεις τη χαρά σου
δημόσια κι αν νικηθείς μη ριχτείς στο πάτωμα του
σπιτιού σου κλαίγοντας. Να χαίρεσαι στη χαρά και να
λυπάσαι στη λύπη, αλλά όχι υπερβολικά. Προσπάθησε
να καταλάβεις το ρυθμό που κυβερνά τους ανθρώπους.

Αρχίλοχος, απ. 128 West, μτφ. Δ. Ιακώβ

B4. Αφού παρουσιάσετε την άποψη που διατυπώνει ο Αρχίλοχος για τον έλεγχο στην έκφραση των συναισθημάτων, να τη συγκρίνετε με την αριστοτελική αντίληψη περί μεσότητας στο 2^ο απόσπασμα.

Μονάδες 10

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ

Θουκυδίδης, 2.18.1-2.19.

(ed. OXFORD CLASSICAL TEXTS)

Στο παρακάτω απόσπασμα ο Θουκυδίδης εξιστορεί τα γεγονότα τα οποία συνέβησαν κατά την πρώτη εισβολή των Πελοποννησίων στην Αττική.

Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προῖόν ἀφίκετο τῆς Ἀττικῆς ἐς Οἰνὸν **πρῶτον**, ἧπερ ἔμελλον ἐσβαλεῖν. καὶ ὡς ἐκαθέζοντο, προσβολὰς παρεσκευάζοντο τῷ τείχει ποιησόμενοι **μηχαναῖς** τε καὶ ἄλλῳ τρόπῳ· ἢ γὰρ Οἰνὸν οὐσα ἐν μεθορίοις **τῆς Ἀττικῆς** καὶ Βοιωτίας ἐτετείχιστο, καὶ αὐτῷ φρουρίῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρῶντο ὅποτε πόλεμος καταλάβοι. τὰς τε οὖν προσβολὰς ἠῦτρεπιζοντο καὶ ἄλλως ἐνδιέτριψαν χρόνον περὶ αὐτήν. αἰτίαν τε οὐκ ἐλαχίστην Ἀρχίδαμος ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ, δοκῶν καὶ ἐν τῇ ξυναγωγῇ τοῦ πολέμου μαλακὸς εἶναι καὶ **τοῖς Ἀθηναίοις** ἐπιτήδειος, οὐ παραινῶν προθύμως **πολεμεῖν**· ἐπειδὴ τε ξυνελέγετο ὁ στρατὸς, ἢ τε ἐν τῷ Ἴσθμῳ ἐπιμονὴ γενομένη καὶ κατὰ τὴν ἄλλην πορείαν ἢ σχολαιότης διέβαλεν αὐτόν, μάλιστα δὲ ἢ ἐν τῇ Οἰνὸν ἐπίσχεσις. οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι ἐσεκομίζοντο ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, καὶ ἐδόκουν οἱ Πελοποννήσιοι ἐπελθόντες ἂν διὰ τάχους πάντα ἔτι ἔξω καταλαβεῖν, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκείνου μέλλησιν. **ἐν** τοιαύτῃ μὲν **ὄργῃ** ὁ στρατὸς τὸν Ἀρχίδαμον ἐν τῇ καθέδρᾳ εἶχεν. ὁ δὲ προσδεχόμενος, ὡς λέγεται, τοὺς Ἀθηναίους τῆς γῆς ἔτι ἀκεραίου οὔσης ἐνδώσειν τι καὶ κατοκνήσειν περιδεῖν αὐτὴν τμηθεῖσαν, ἀνεῖχεν.

G1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παρακάτω αποσπάσματος: «Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων... οὐ παραινῶν προθύμως πολεμεῖν·»

Μονάδες 20

G2. Για ποιους λόγους ο Αρχίδαμος λαμβάνει τη δυσaréσκεια του στρατεύματος των Πελοποννησίων;

Μονάδες 10

ΜΕΘΟΔΙΚΟ

Γ3.α. «κατὰ τὴν ἄλλην πορείαν ἢ σχολαιότης διέβαλεν αὐτόν, μάλιστα δὲ ἢ ἐν τῇ Οἰνῷ ἐπίσχεσις.»

Στο παραπάνω απόσπασμα να μεταφέρετε τα ουσιαστικά (πλην του κυρίου ονόματος) στη δοτική του πληθυντικού (μονάδες 3) και να αναγνωρίσετε το είδος των αντωνυμιών (μονάδες 2).

Γ3.β. «ὁ δὲ προσδεχόμενος, ὡς λέγεται, τοὺς Ἀθηναίους (...) ἐνδώσειν τι καὶ κατοκνήσειν περιδεῖν»

Στο παραπάνω απόσπασμα να μεταφέρετε τον τύπο συνηρημένου ρήματος δεύτερης τάξης στο γ' πληθυντικό οριστικής ενεστώτα της ίδιας φωνής (μονάδα 1) και τους υπόλοιπους τύπους στο β' ενικό προστακτικής του παθητικού αορίστου α' (μονάδες 4).

Μονάδες 10

Γ4.α. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τους όρους: (μονάδες 6)

πρῶτον, μηχαναῖς, τῆς Ἀττικῆς, τοῖς Ἀθηναίοις, πολεμεῖν, ἐν ὄργῃ

Γ4.β. «ἐδόκουν οἱ Πελοποννήσιοι ἐπελθόντες ἂν διὰ τάχους πάντα ἔτι ἔξω καταλαβεῖν»
: Να αναγνωρίσετε το είδος του υποθετικού λόγου και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. (μονάδες 4)

Μονάδες 10

Υπολογισμός Μορίων Πανελλαδικών 2023

Χρησιμοποιήστε την Εφαρμογή για να **υπολογίσετε Μόρια** για κάθε Πανεπιστημιακό Τμήμα / Σχολή!

Υπολογίστε Μόρια, δείτε τα **Τμήματα Επιτυχίας** (με τις περσινές βάσεις), τις **Ελάχιστες Βάσεις Εισαγωγής** για κάθε Ειδικό Μάθημα και για κάθε Πανεπιστημιακό Τμήμα

μέσα από την [ιστοσελίδα](#) του ΜΕΘΟΔΙΚΟΥ ή την Android Εφαρμογή: [mobile app](#)

Ενδεικτικές Απαντήσεις

A1.α.

1. **Λάθος** (Οἶον εἶ τὰ δέκα πολλά ... κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν)
2. **Σωστό** (ἐν οἷς ἡ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἡ ἔλλειψις)
3. **Λάθος** ("Ἐστὶν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὔσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ)

A1.β.

1. «...τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν...»: **Ἡ ἀντωνυμία «τοῦτο» ἀναφέρεται στὴν λέξη «τὰ ἕξι»**
2. «...ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον...»: **Ἡ ἀντωνυμία «ὅπερ» ἀναφέρεται στὴν λέξη «ἄριστον»**

B1.

Ο Σταγειρίτης φιλόσοφος, αφού προηγουμένως ὀρισε ὅτι ὡς πρὸς τὸ γένος ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ εἶναι «ἕξις», προχωρᾷ στὴν ἀναζήτηση τῆς εἰδοποιουῦ διαφοράς τῆς ἀπὸ τῆς ὑπόλοιπης. Ἐτσι, προσθέτει νέα γνωρίσματα τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς καὶ πῶς συγκεκριμένα ὅτι αὐτὴ βρίσκεται στὸ μέσον, δηλαδή ἀνάμεσα σὲ δύο ἄκρα, τὴν ὑπερβολὴ καὶ τὴν ἔλλειψη.

Ἀπαραίτητη φυσικὰ προϋπόθεση γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς μεσότητος εἶναι τὸ συνεχές («συνεχεῖ») καὶ ἡ δυνατότητα διαίρεσης («διααιρετῶ»). Ὁ Ἀριστοτέλης ὀρίζει τὸ συνεχές ὡς αὐτὸ πῶς ἐπιδέχεται διαίρεση ἐπ' ἄπειρον. Στὴν ἐννοία τοῦ συνεχούς, πῶς εἶναι βασικὴ στὴν ἀριστοτελικὴ φυσικὴ, ἀνήκουν τόσο ἡ κίνηση ὅσο καὶ τὰ συνακόλουθά τῆς, ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος. Με ἄλλα λόγια, τὸ συνεχές ἀποτελεῖ ἓνα πεδίο. Στὴν περίπτωση τῆς ἠθικῆς τὸ συνεχές πεδίο εἶναι ἓνα πάθος, π.χ. ἡ οργὴ ἢ ὁ φόβος, πῶς ἐπιδέχονται διαβαθμίσεις ὡς πρὸς τὴν ἐντασὴ ἢ τὴν διάρκειά τῶς. Οἱ ἐπιλογές συνεπῶς πῶς θὰ κάνει ὁ ἄνθρωπος στὰ παραπάνω πεδία τὸν χαρακτηρίζουν ἠθικά.

Ἐφόσον, λοιπὸν, τηροῦνται οἱ παραπάνω προϋποθέσεις, τὰ εἶδη μεσότητος τὰ ὁποῖα διέκρινε ὁ Ἀριστοτέλης ἦταν δύο, τὸ ἀντικειμενικὸ μέσον («κατὰ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα») καὶ τὸ υποκειμενικὸ («τὸ πρὸς ἡμᾶς»). Με τὸ συγκεκριμένο ἀντιθετικὸ δίπολο ὁ φιλόσοφος ἐκφράζει τὴν διάκριση πῶς κάνουμε σήμερα ἀνάμεσα στὸ ἀντικειμενικὸ καὶ τὸ υποκειμενικὸ, ἀνάμεσα δηλαδή σὲ ἓνα δεδομένο υποχρεωτικὸ γιὰ ὅλους ἀπὸ τὴν μία καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν προσωπικὴ ἐπιλογὴ. Κάθε ἓνα βέβαια ἀπὸ τὰ εἶδη αὐτὰ μεσότητος παρουσιάζει καὶ διαφορετικὰ γνωρίσματα. Ἐτσι, τὸ ἀντικειμενικὸ μέσο ἀναφέρεται στὶς μαθηματικὲς ἐπιστήμες καὶ στὴν ἀντικειμενικὴ θεώρηση τῆς μεσότητος, αὐτὴ πῶς ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ γνῶση, ἀπὸ δεδομένα υποχρεωτικὰ καὶ ἀποδεκτὰ γιὰ ὅλους καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιδέχονται ἀμφισβήτησης, ἀλλὰ ἰσχύουν παντοῦ καὶ πάντα. Κατ' ἐπέκταση, τὸ μέσον αὐτὸ ἰσαπέχει ἀπὸ τὰ ἄκρα («ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων»), εἶναι ἓνα («ἓν») καὶ τὸ ἴδιο γιὰ ὅλους («τὸ αὐτὸν πᾶσιν»).

Στὸν ἀντίποδα, ἡ υποκειμενικὴ μεσότητα ἔχει ὡς μέτρο τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο καὶ τῆς υποκειμενικῆς τοῦ ἰδιότητες (φύλο, ηλικία, τόπο, βιολογικὲς προδιαθέσεις κ.λπ.). Τὸ «πρὸς ἡμᾶς» μέσον δὲν ἰσαπέχει ἀπὸ τὰ ἄκρα τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἔλλειψης οὔτε εἶναι δεδομένο ἀπὸ πρὶν. Εἶναι μὲν ἓνα γιὰ τὸν καθένα ἀλλὰ ὄχι τὸ ἴδιο γιὰ ὅλους («πρὸς ἡμᾶς δὲ ὃ μῆτε πλεονάζει μῆτε ἐλλείπει · τοῦτο δ' οὐχ ἓν, οὐδὲ ταῦτὸν πᾶσιν»). Στὴν οὐσία εἶναι ἓνα μόνον ἀπὸ τὰ ἐνδεχόμενα γιὰ τὸ κάθε ἄτομο μέσα, γι' αὐτὸ μῶς πῶς ἀλλες φορὲς νὰ βρίσκεται πῶς κοντὰ στὸ ἄκρο τῆς ὑπερβολῆς καὶ ἄλλες στὸ ἄκρο τῆς ἔλλειψης.

Ὁ φιλόσοφος συνδέει τὴν ἠθικὴ ἀρετὴ με τὴν μεσότητα, ὄχι ὁμῶς με ὁποιαδήποτε μεσότητα. Τονίζει ὅτι στὸ πεδίο τῆς ἠθικῆς πῶς πῶς σπουδαία εἶναι ἡ προσωπικὴ ἐπιλογὴ, τὸ υποκειμενικὸ μέσο, πῶς κατευθύνεται βέβαια ἀπὸ τὴν γνῶση καὶ τὴν λογικὴ. Ἡ παραπάνω θέση γίνεται φανερὴ καὶ στὰ δύο ἀποσπάσματα τῶν ἠθικῶν Νικομαχειῶν.

Ειδικότερα, στο πρώτο απόσπασμα ο Αριστοτέλης διαπιστώνει μέσα από έναν αναλογικό συλλογισμό («Οὕτω δὴ») και επιβεβαιώνει με οριστική έγκλιση την άποψη ότι, όπως στον αθλητισμό μεταβάλλεται το κριτήριο του καθορισμού του μέσου, έτσι συμβαίνει και στο πεδίο των επιστημών. Με τον όρο βέβαια «πᾶς ἐπιστήμων» δεν εννοούνται εδώ ούτε οι επιστήμονες με τη σημερινή έννοια, και μάλιστα οι θετικοί επιστήμονες, οι οποίοι μεταχειρίζονται αντικειμενικά κριτήρια, ούτε οι επιστήμες, όπως τα μαθηματικά, που δεν ασχολούνται με το υποκειμενικό. Αντίθετα, εννοείται ο τεχνίτης, ο καλλιτέχνης ο οποίος αποφεύγει και την υπερβολή και την έλλειψη («τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει»), επιζητά τη μεσότητα («τὸ δὲ μέσον ζητεῖ») και επιλέγει ελεύθερα έπειτα από ώριμη και λογική σκέψη όχι το αντικειμενικό μέσο αλλά το υποκειμενικό, αυτό που του ταιριάζει και τον εκφράζει («καὶ τοῦθ' αἰρεῖται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς»).

Και στο δεύτερο απόσπασμα η ηθική αρετή συνδέεται με το υποκειμενικό μέσο. Και στην περίπτωση αυτή ο φιλόσοφος με οριστική έγκλιση επιβεβαιώνει ότι η αρετή είναι ένα είδος μεσότητας που αποβλέπει στο μέσον («Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε οὕσα τοῦ μέσου»), όχι όμως το αντικειμενικό αλλά το υποκειμενικό, όπως φανερώνει και η ύπαρξη δίπλα στη λέξη «μέσου» του μορίου «γέ», το οποίο έχει περιοριστική σημασία.

Επίσης, στον τελικό ορισμό του για την ηθική αρετή ο Αριστοτέλης επισημαίνει ότι αυτή είναι «ἕξις προαιρετικὴ». Η λέξη προαίρεσις [:έλλογη προτίμηση] δεν δηλώνει μια άλογη και αδικαιολόγητη επιθυμία. Είναι δομικά συνδεδεμένη με τη διανοητική ικανότητα του ανθρώπου, τη σκέψη και την κρίση του. Αποτελεί επιλογή ανάμεσα στο καλό και το κακό και επιδίωξη του ενός ή του άλλου. Στο πλαίσιο της ηθικής διδασκαλίας του Αριστοτέλη ανατίθεται καθοριστικός ρόλος στην προαίρεση. Ο λόγος είναι ότι αποτελεί ελεύθερη και συνειδητή επιλογή του ενός ή του άλλου τρόπου ζωής, επιλογή που οδηγεί σε συγκεκριμένες αποφάσεις σε κάθε μία επιμέρους περίπτωση. Δίκαιος δεν είναι αυτός που τυχαίνει να κάνει κάποιες δίκαιες πράξεις, αλλά αυτός που συνειδητά επέλεξε τη δικαιοσύνη ως στάση ζωής και ακολουθεί στις επιμέρους επιλογές του την αντίστοιχη σταθερή πορεία. Τέλος, ο Σταγειρίτης τονίζει ότι αρετή δεν αποτελεί μια αντικειμενική και υποχρεωτική για όλους εκδοχή της μεσότητας αλλά είναι η υποκειμενική και προσωπική αντίληψή της. Αυτή καθορίζεται από τον ορθό λόγο, όπως αυτός εκφράζεται από τον «φρόνιμον» πολίτη («ἐν μεσότητι οὕσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν»).

B2.

1 → β   2 → β   3 → α   4 → β   5 → γ

B3.α.

1 → β   2 → β   3 → α   4 → β   5 → β   6 → α

B3.β.

«τῶν γυμνασίων»

Για πολλούς μαθητές η μετάβαση από το Γυμνάσιο στο Λύκειο είναι δύσκολη, καθώς αργούν να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις των μαθημάτων.

«λόγῳ»

Η πολύωρη χρήση του κινητού τηλεφώνου ήταν τελικά ο λόγος που δεν πήγε ο μαθητής καλά στις εξετάσεις.

B4.

Συγκρίνοντας το ποίημα του λυρικού ποιητή Αρχίλοχου και το 2ο απόσπασμα των Ηθικών Νικομαχείων του Αριστοτέλη διαπιστώνουμε πως παρά τη μεγάλη χρονική απόσταση που τους χώριζε (3 αιώνες) οι απόψεις του σχετικά με τον έλεγχο στην έκφραση των συναισθημάτων μοιάζουν σε μεγάλο βαθμό.

Από τη μία, ο Αρχίλοχος σε έναν ποιητικό εσωτερικό μονόλογο προτρέπει την καρδιά του και κατ' επέκταση όλους τους ανθρώπους να δείξουν θάρρος απέναντι στις δύσκολες κατάστασης της ζωής που γεννούν στη ψυχή αλγεινά συναισθήματα («Καρδιά, καρδιά μου...τα στήθη σου»), καλώντας μας μάλιστα να επιδείξουμε σταθερότητα στον αγώνα μας απέναντι στις συμφορές («Με σταθερότητα δέξου τον αγώνα με τον εχθρό σώμα με σώμα») Με μια διπλή υπόθεση παρουσιάζει την προτροπή του σε νικητές αλλά και ηττημένους· οι πρώτοι δεν πρέπει να το καυχηθούν δημόσια, οι δεύτεροι να μην απογοητευτούν («Αν νικήσεις ... του σπιτιού σου κλαίγοντας»). Η ιδανική αντιμετώπιση των παθών σύμφωνα με τον ποιητή είναι η μετρημένη και συγκρατημένη εκδήλωση αυτών, ιδίως από τη στιγμή που κανένας μας δεν μπορεί να μείνει ανελημέρας από συναισθηματικές εκδηλώσεις, αφού ούτε η αναισθησία είναι βέβαια ενδεδειγμένη συμπεριφορά. («Να χαίρεσαι στη χαρά και να λυπάσαι στη λύπη, αλλά όχι υπερβολικά»). Η τήρηση, επομένως, του μέτρου και η αυτοκυριαρχία στην εκδήλωση των συναισθημάτων είναι το ζητούμενο.

Από την άλλη, και ο Αριστοτέλης κάνει λόγο για έλεγχο στα πάθη (οργή, φόβος, θάρρος, λύπη, ηδονή), στα φυσιολογικά δηλαδή βιώματα της ψυχής, τα περισσότερα εκ των οποίων καθαυτά δεν επιδέχονται ηθικού προσδιορισμού, αφού αποτελούν εγγενείς στον άνθρωπο τάσεις. Ζητούμενο λοιπόν, και για τον Σταγειρίτη ήταν η καταλληλότητα του συναισθήματος και της έκφρασής του. Έτσι, εκτός από ποσοτικά κριτήρια, αποφυγή υπερβολής ή έλλειψης («και μάλλον και ήττον, και άμφοτερα οὐκ εὖ»), το πρέπον συναίσθημα και η αντίστοιχη στάση μας απέναντί του καθορίζεται κυρίως από ποιοτικές προϋποθέσεις και ειδικότερα τη χρονική στιγμή αλλά και τη διάρκεια κατά την οποία πρέπει να νιώσουμε ένα συναίσθημα («ὅτε δεῖ»), τις συνθήκες στις οποίες θα το νιώσουμε ή θα το εξωτερικεύσουμε (ἐφ' οἷς δεῖ), τους ανθρώπους απέναντι στους οποίους θα το βιώσουμε («πρὸς οὓς δεῖ), το αίτιο (αναγκαστικό ή τελικό) για το οποίο πρέπει να το νιώσουμε («οὗ ἕνεκα») και τέλος ο τρόπος με τον οποίο οφείλουμε να το εκφράσουμε ως σύνολο σωματικών εκδηλώσεων («ὡς δεῖ»). Η τήρηση λοιπόν των παραπάνω ποσοτικών και ποιοτικών προϋποθέσεων και πάντα σε σχέση με το κοινωνικά ορθό και αποδεκτό, όπως υποδηλώνει η επανάληψη του ρήματος «δεῖ», εξασφαλίζει τη μεσότητα («τὸ δ' μέσον») αλλά και το άριστο, που συνδέεται και ετυμολογικά με την αρετή («και ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς»), δηλαδή τα ορθά πάθη.

Συνεπώς, αντιλαμβανόμαστε ότι οι απόψεις και των δύο απηχούν βασικές αρχές και αξίες της αρχαιοελληνικής κοσμοθεωρίας περί μέτρου και αποφυγής της υπερβολής. Άλλωστε, οι ιδέες αυτές είναι και σήμερα αποδεκτές, αφού σε πολλές περιστάσεις επικαλούμαστε ή αναζητούμε και εμείς το πολυπόθητο «μέτρον άριστον».

Γ1.

Ο στρατός των Πελοποννησίων προχώρησε κι έφτασε στην Οινόη της Αττικής από όπου επρόκειτο να εισβάλουν. Στρατοπέδευσαν εκεί κι ετοιμάστηκαν να χτυπήσουν το τείχος με πολιορκητικές μηχανές και άλλα μέσα. Η Οινόη, που βρίσκεται στα σύνορα Αττικής και Βοιωτίας, ήταν οχυρωμένη και οι Αθηναίοι την χρησιμοποιούσαν σαν φρούριο σε περίπτωση πολέμου. Με τις ετοιμασίες τους για την επίθεση οι Πελοποννήσιοι αργοπόρησαν μπροστά στην Οινόη. Ο Αρχίδαμος κατηγορήθηκε πολύ γι' αυτό, επειδή είχε φανεί χλιαρός όταν είχε γίνει η συνέλευση των συμμάχων για ν' αποφασιστεί ο

πόλεμος και η απροθυμία του για την κήρυξη του πολέμου είχε δημιουργήσει την εντύπωση ότι συμπαθούσε τους Αθηναίους.

Γ2.

Ο Θουκυδίδης στο παρόν απόσπασμα από τις Ιστορίες του, αιτιολογεί παραθέτοντας συγκεκριμένα γεγονότα, τη δυσαρέσκεια του στρατεύματος των Πελοποννησίων προς το πρόσωπο του Αρχιδάμου λίγο πριν την επικείμενη έναρξη της εισβολής στην Αττική.

Σύμφωνα με τον Θουκυδίδη η δυσαρέσκεια αυτή προς το πρόσωπό του Αρχιδάμου άρχισε όταν είχε γίνει συνέλευση των συμμάχων για να αποφασιστεί ο πόλεμος. Σε αυτή την συνέλευση είχε φανεί η απροθυμία του για την κήρυξη του πολέμου και δημιουργούσε την εντύπωση ότι ήταν ενδοτικός προς τους Αθηναίους (αίτιαν τε οὐκ ἐλαχίστην Αρχίδαμος ἔλαβεν ἀπ' αὐτοῦ, δοκῶν καὶ ἐν τῇ ξυναγωγῇ τοῦ πολέμου μαλακὸς εἶναι καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπιτήδειος, οὐ παραινῶν προθύμως πολεμεῖν). Ὑστερα ὅταν συγκεντρώθηκε ο στρατός των συμμάχων στον Ισθμό επισημαίνεται από τον Θουκυδίδη η αργοπορία του Αρχιδάμου στην λήψη απόφασης πράγμα το οποίο γέννησε υποψίες εναντίον του (ἢ τε ἐν τῷ Ἴσθμῳ ἐπιμονὴ γενομένη καὶ κατὰ τὴν ἄλλην πορείαν ἡ σχολαιότης διέβαλεν αὐτόν).

Τέλος μπροστά στην Οινόη υπήρξε χρονοτριβή και οι Πελοποννήσιοι πίστευαν ότι αν ο Αρχίδαμος δεν χρονοτριβούσε και προχωρούσαν γρηγορότερα θα είχαν προλάβει τους Αθηναίους που είχαν μεταφέρει τα υπάρχοντά τους μέσα στα τείχη (μάλιστα δὲ ἢ ἐν τῇ Οινόῃ ἐπίσχεσις. οἱ γὰρ Ἀθηναῖοι ἐσεκομίζοντο ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, καὶ ἐδόκουν οἱ Πελοποννήσιοι ἐπελθόντες ἂν διὰ τάχους πάντα ἔτι ἔξω καταλαβεῖν, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκείνου μέλλησιν). Ὅμως σύμφωνα με τον ιστορικό, ἠλπίζε ο Αρχίδαμος ότι όσο ο στρατός καθόταν άπρακτος ἔξω από την Οινόη οι Αθηναῖοι θα δίσταζαν να αφήσουν τη γη τους να καταστραφεί και γι' αυτό το λόγο συγκρατούσε το στράτευμα (ὁ δὲ προσδεχόμενος, ὡς λέγεται, τοὺς Ἀθηναίους τῆς γῆς ἔτι ἀκεραίου οὐσης ἐνδώσειν τι καὶ κατοκνήσειν περιδεῖν αὐτὴν τμηθεῖσαν, ἀνεῖχεν).

Γ3.α.

πορείαν → **ταῖς πορείαις**

σχολαιότης → **ταῖς σχολαιότησι(ν)**

ἐπίσχεσις → **ταῖς ἐπισχέσεσι(ν)**

τὴν ἄλλην → **ἀόριστη ἐπιμεριστικὴ**

αὐτόν → **επειναληπτικὴ**

Γ3.β.

κατοκνήσειν → **κατοκνοῦσι**

προσδεχόμενος → **προσδέχθητι**

λέγεται → **λέχθητι / ῥήθητι**

ἐνδώσειν → **ἐνδόθητι**

περιδεῖν → **περιόφθητι / περιοράθητι**

Γ4.α.

πρῶτον → **επιρρηματικός προσδιορισμός τάξης-σειράς στο ἀφίκετο**

μηχαναῖς → **δοτικὴ ὡς επιρρηματικός προσδιορισμός του μέσου/τρόπου στο ποιησόμενοι**

τῆς Ἀττικῆς → **ετερόπλωτος ονοματικός προσδιορισμός, γενικὴ διαιρετικὴ στο μεθορίοις**

ΜΕΘΟΔΙΚΟ

τοῖς Ἀθηναίοις → **ετερόπλωτος ονοματικός προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο ἐπιτήδειος**
πολεμεῖν → **τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο παραινῶν**
ἐν ὀργῇ → **εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός που δηλώνει κατάσταση στο εἶχεν**

Γ4.β.

Πρόκειται για λανθάνοντα και εξαρτημένο υποθετικό λόγο. Η υπόθεση «λανθάνει» στη μετοχή ἐπέλθοντες και η απόδοση βρίσκεται στο δυνητικό απαρέμφατο ἂν καταλαβεῖν. Μετατροπή σε ευθύ λόγο και ανάλυση της μετοχής: εἴ ἐπέλθοιεν...καταλάβοιεν ἂν: Αντίθετο του πραγματικού.

Ευχόμαστε καλή δύναμη & επιτυχία!

